

ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ У ПЕРЕКЛАДІ ДРАМИ

REPRODUCING NATIONAL AND CULTURAL REALITIES
IN THE TRANSLATION OF DRAMA

Нечай Н.В.,

orcid.org/0000-0001-6470-8591

доктор філософії,

викладач кафедри англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова
Херсонський державний університет

У роботі досліджено особливості відтворення національно-культурних реалій у перекладі драми на матеріалі п'єси Теннессі Вільямса "A Streetcar Named Desire". Актуальність дослідження зумовлена необхідністю збереження національно-культурної специфіки драматичного твору під час перекладу та забезпечення його адекватного сприйняття іншомовною аудиторією. Особливу увагу приділено аналізу реалій, що відображають американське суспільство середини XX століття, побут, систему цінностей, соціальні відносини, історичні та географічні особливості, а також мовленнєву поведінку персонажів. У роботі визначено поняття соціально-культурних реалій, розглянуто основні підходи до їх класифікації та способи перекладу. Встановлено, що найпоширенішими прийомами є транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад, функціональна заміна, генералізація та конкретизація. З'ясовано, що вибір перекладацької стратегії залежить від семантичних, стилістичних і прагматичних особливостей реалій, а також від необхідності збереження авторського задуму й драматичного ефекту. Визначено, що соціально-культурні реалії відіграють важливу роль у створенні художнього простору п'єси, формуванні мовної характеристики персонажів, відтворенні атмосфери американського Півдня та розкритті соціально-психологічної проблематики твору. Результати дослідження засвідчують, що адекватне відтворення соціально-культурних реалій є важливою умовою збереження художньої своєрідності п'єси, національного колориту та індивідуального стилю Теннессі Вільямса, прагматичного потенціалу тексту та сприяє повноцінному сприйняттю твору українським читачем. Матеріали роботи можуть бути використані у подальших дослідженнях із художнього перекладу, перекладознавства, літературознавства, а також у практиці перекладу драматичних творів.

Ключові слова: соціально-культурні реалії, художній переклад, драматичний переклад, перекладацькі трансформації, культурно маркована лексика, національно-культурна специфіка.

The paper examines the peculiarities of rendering national and cultural realia in the translation of drama, based on Tennessee Williams's play "A Streetcar Named Desire". The relevance of the study is determined by the necessity of preserving the national and cultural specificity of a dramatic work in the process of translation and ensuring its adequate perception by the Ukrainian readers. Particular attention is paid to the analysis of realia that reflect the characteristics of American society in the mid-twentieth century, including everyday life, the system of values, social relations, historical and geographical references, as well as the speech behavior of the characters. The paper defines the concept of national and cultural realia, analyzes the main approaches to their classification, and examines the methods of their rendering in literary translation. It also highlights the specific features of drama translation, which are determined by the dual literary and performative nature of dramatic texts, as well as by the necessity to preserve their stylistic, pragmatic, and communicative characteristics. Special attention is paid to translation transformations used to render culturally marked lexical units and to ensure the functional equivalence of the target text. It has been established that the choice of a translation strategy depends on the semantic, stylistic, and pragmatic characteristics of a particular item, its function within the text, and the need to preserve the author's intention, artistic imagery, and dramatic effect. The study demonstrates that national and cultural realia play a significant role in creating the artistic space of the play, shaping the characters' speech characteristics, recreating the atmosphere of the American South, and revealing the socio-psychological issues presented in the work. The adequate rendering of such units ensures the preservation of the national colouring, Tennessee Williams's individual style, the cultural information, and the pragmatic potential of the source text, thereby facilitating its full comprehension by Ukrainian readers. The practical significance of the research lies in the possibility of applying its findings in further studies on literary and drama translation, translation studies, literary studies, and intercultural communication, as well as in teaching courses on the theory and practice of translation and literary text analysis.

Key words: national and cultural realia, literary translation, drama translation, translation transformations, culture-specific lexical units, national and cultural specificity.

Постановка проблеми. Переклад драматичних творів є особливо складною сферою перекладацької діяльності, адже він поєднує в собі не лише передачу змісту, але й врахування сценічності, культурного контексту та живого мовлення персонажів. Однією з ключових проблем у цьому процесі є відтворення реалій – слів і понять, що

відображають специфічні особливості життя, культури, побуту та історії певного народу. У драматичних творах реалії часто виконують важливу функцію: вони створюють атмосферу, характеризують персонажів і допомагають глядачеві глибше зрозуміти контекст подій. На відміну від художньої прози, драматичний текст орієнтований

ний на сценічне втілення. Це означає, що переклад має бути зручним для вимови, зрозумілим для глядача. Репліки персонажів повинні звучати природно, а культурно специфічні елементи – бути доступними для сприйняття.

Постановка завдання. Переклад драматичних творів є однією з найскладніших сфер перекладацької діяльності, оскільки передбачає не лише передачу змісту оригіналу, а й відтворення його емоційного напруження, культурного контексту та сценічної виразності. Особливе значення має переклад реалій – мовних одиниць, що відображають національно-культурну специфіку певного народу та його способу життя. Саме реалії забезпечують автентичність художнього твору, сприяють створенню відповідної атмосфери та допомагають глибше розкрити особливості зображуваного соціокультурного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переклад реалій у драматичних текстах досліджували як українські, так і зарубіжні літературознавці та перекладознавці. Це питання зазвичай розглядається в межах вивчення художнього перекладу, передачі культурно специфічної лексики та драматичного перекладу. Британський перекладознавець та теоретик перекладу П. Ньюмарк досліджував переклад культурно маркованої лексики та способи передачі реалій [3]. Інша дослідниця М. Бейкер досліджувала проблеми перекладацької еквівалентності, зокрема культурно специфічних одиниць [1, с. 241]. Американський перекладознавець та теоретик перекладу Л. Венуті запропонував концепції одомашнення (domestication) та очуження (foreignization), які широко застосовуються при аналізі перекладів драм [6]. За українською дослідницею Р. П. Зорівчак, важливим є врахування культурного контексту під час перекладу реалій у драматичному творі. Вона наголошує, що семантична структура реалій містить додатковий культурний та етнокультурний компонент, що є важливою для об'єктивної реальності цільової мовної системи [10, с. 198].

Виклад основного матеріалу. П'єса Т. Вільямса "*A Streetcar Named Desire*" є одним із найяскравіших прикладів драматичного твору, у якому реалії відіграють важливу роль у створенні художньої атмосфери, розкритті характерів персонажів та відтворенні соціокультурного контексту, а також тісно пов'язані з соціальною, культурною та історичною специфікою США середини ХХ століття [8]. Події драматичного твору розгортаються в Новому Орлеані, що зумовлює насиченість тексту локальними, куль-

турними та побутовими реаліями, характерними для американського Півдня. Саме ці елементи сприяють формуванню автентичного тла твору та поглиблюють його національно-культурну своєрідність [8]. Переклад п'єси здійснений Богданом Бойчуком є важливим прикладом художнього перекладу, у якому особливу роль відіграє передача реалій – слів та виразів, що відображають культурні, побутові й соціальні особливості американського життя.

Одним із цікавих перекладацьких рішень у відтворенні реалій п'єси українським перекладачем Богданом Бойчуком є передача назви твору *A Streetcar Named Desire* як «Трамвай "Жадання"» [8]. Назва трамвайного маршруту *Desire* є не лише географічною (реальний топонім), а й символічною, оскільки має значення пристрасть, потяг та є головною темою твору. На відміну від більш поширеного варіанта перекладу – «Трамвай "Бажання"», запропонована назва має більш виразне емоційне та експресивне забарвлення. Лексема *жадання* асоціюється не лише з прагненням або мрією, а й із сильним внутрішнім потягом, пристрастю та чуттєвістю, що відповідає психологічній проблематиці твору. В оригіналі слово *Desire* має подвійне значення: це і назва трамвайного маршруту, і символ людських бажань та пристрастей. Український перекладач Богдан Бойчук обрав варіант *Жадання*, що вдало передає глибокий символізм твору. Таке рішення підсилює драматичний зміст п'єси та робить її більш зрозумілою для українського читача. Лексема *Desire* є реальною назвою трамвайного маршруту в *New Orleans*, але водночас символізує людські пристрасті.

Таке перекладацьке рішення сприяє глибшому розкриттю основної ідеї п'єси – руйнівного впливу неконтрольованих бажань на життя людини. У цьому випадку перекладач свідомо відходить від буквального відтворення назви, надаючи перевагу варіанту, який точніше передає художній задум автора та емоційне навантаження твору. Такий переклад демонструє застосування семантичної інтерпретації реалії, коли перекладач обирає не прямий відповідник, а лексему з ширшим асоціативним потенціалом для досягнення більшого художнього ефекту. Переклад дозволяє зберегти подвійний сенс, але географічна конкретика може залишитися неочевидною для глядача. Тому в театральній постановці важливу роль має візуальний контекст (декорації, ремарки). Це приклад символічної реалії, де перекладач зберіг багатозначність. Переклад Богдана Бойчука вирізняється точністю та глибоким відчуттям стилю

автора. Особливо важливо, що перекладач зумів зберегти американські культурні реалії та водночас зробити текст зрозумілим для українського читача. Завдяки цьому переклад не лише передає зміст оригіналу, а й відтворює його атмосферу, психологізм і символіку.

У п'єсі широко представлені соціально-культурні реалії, пов'язані з життям американського Півдня. Культурно-побутова реалія *Belle Reve* передає образ «старого Півдня», родинних цінностей і минулого, яке конфліктує з сучасністю: – *EUNICE: She showed me a picture of your home-place, the plantation.* – *BLANCHE: Belle Reve?* – *EUNICE: A great big place with white columns.* – *BLANCHE: Yes.* – *EUNICE: A place like that must be awful hard to keep up.* – *BLANCHE: If you will excuse me. I'm just about to drop* [7, с. 12]. – *Юніс: Показувала образок вашого дому, плантацію.* – *Бланч: Belle Reve?* – *Юніс: Чудове велике місце з колумнами.* – *Бланч: Так...* – *Юніс: Таке місце мусить бути дуже тяжко втримати* [8, с. 10].

У перекладі Богдана Бойчука цей топонім набуває більшої символічної ваги через контекст, оскільки він не розкриває пряме значення («прекрасна мрія»), але емоційний зміст компенсується через репліки Бланш. Важливим для розуміння глядачем є відтворення контексту через інтонацію або сценічне оформлення. *Belle Reve* у п'єсі – це одна з ключових культурно-символічних реалій твору. Назва походить із французької мови й означає «гарний сон» або «прекрасна мрія». У творі це родинний маєток Бланш і Стелли, який символізує їхнє минуле, аристократичне походження та втрачений світ південних традицій: *Belle* («краса») – вказує на красу життя Бланш; *Reve* («мрія») – на її ілюзії та життя спогадами: – *BLANCHE [slowly]: The loss--the loss...* – *STELLA: Belle Reve? Lost, is it? No!* – *BLANCHE: Yes, Stella* [7, с. 14]. – *Бланч: (повільно). До втрати... До втрати...* – *Стелла: Belle Reve? Втрачене? Ні!* – *Бланч: Так, Стелло* [8, с. 15].

У перекладі Богдана Бойчук ця назва здебільшого залишається без перекладу – *Belle Reve*, тобто перекладач використовує транскрипцію / збереження оригіналу. Втрата *Belle Reve* означає кінець старого південного світу; руйнування сімейних традицій та втрату опори в житті Бланш. Отже, *Belle Reve* – це приклад ономастичної реалії (власної назви з культурним змістом), яку важливо зберігати в перекладі, бо вона несе сильне символічне навантаження.

У контексті п'єси реалія *Elysian Fields* має іронічне значення далекого від ідеалу життя,

оскільки з грецької міфології це – місце блаженства. У перекладі Богдана Бойчука зберігається географічна основа, але частково втрачається культурна глибина, що компенсується через емоційність і контекст. Топоніми стають не просто назвами місць, а елементами художньої інтерпретації, що підсилюють драматизм і символіку твору. В оригіналі *Elysian Fields* – назва вулиці в Новому Орлеані, де живуть Стенлі та Стелла. Це важлива географічна реалія, яка прив'язує події до конкретного американського простору, але одночасно це – алюзія на грецькі *Elysian Fields* – місце блаженства й вічного спокою померлих у давньогрецькій традиції. Це створює сильний контраст із життям героїв п'єси, де панують конфлікти, насильство й внутрішні страждання. У перекладі Богдана Бойчук використано варіант *Елізійні поля*, що є прикладом калькування – перекладач буквально передає назву, зберігаючи і культурний, і символічний зміст: – *BLANCHE [with faintly hysterical humor]: They told me to take a streetcar named Desire, and then transfer to one called Cemeteries and ride six blocks and get off at--Elysian Fields!* – *EUNICE: That's where you are now.* – *BLANCHE: At Elysian Fields?* – *EUNICE: This here is Elysian Fields* [7, с. 12]. – *Бланч: (злегка істеричним гумором). Вони казали мені брати трамвай званий Жадання, тоді пересісти на трамвай Цвинтарища, їхати шість кварталів і висісти на – Елізійних Полях.* – *Юніс: Ти є якраз там.* – *Бланч: На Елізійних Полях?* – *Юніс: Тутка є Елізійні Поля* [8, с. 16]. У перекладі зберігається подвійний зміст: реальна топонімічна прив'язка і символічна асоціація з ідеалом та ілюзією. Тут простежується символічний шлях Бланш: Жадання → Цвинтарі → Елізійні поля, що можна трактувати як шлях від пристрасності через руйнування до духовного занепаду. Це одна з найсильніших символічних реалій твору.

Український варіант перекладу Богдана Бойчука поєднує буквальні та інтерпретаційні стратегії, зберігаючи топоніми як реалії Нового Орлеана, але підсилюючи їх символічне і емоційне навантаження. Це дозволяє передати південний колорит, психологічну динаміку персонажів і драматичну атмосферу п'єси українському читачеві. Наприклад, соціально-культурна реалія *Mississippi* в оригіналі – це важлива географічна реалія, яка допомагає передати американський колорит і просторовий контекст твору. *Mississippi River* – одна з найбільших річок США, яка має велике історичне, економічне й культурне значення для американського Півдня. Для читача вона асоціюється з життям південних штатів,

торгівлею, традиціями та історією. У перекладі Богдана Бойчук лексема передається через транслітерацію – *Miccicini*: – *EUNICE*: *And you're from Mississippi, huh?* – *BLANCHE*: *Yes* [7, с. 6]. – *Юніс*: *I'm from Miccicini, ga?* – *Бланч*: *Tak* [8, с. 10].

У перекладі Богдана Бойчука транслітерація *Miccicini* зберігає географічний контекст та підкреслює місце дії – близькість до New Orleans та атмосферу американського Півдня. Таким чином, реалія в тексті оригіналу створює історичний і культурний фон, підсилює відчуття реальності подій та допомагає читачеві уявити середовище персонажів. Лексема *Miccicini* є прикладом географічної реалії, яку перекладач зберіг без змін, щоб не втратити національний колорит оригіналу.

У перекладі Богдана Бойчука топоніми Нового Орлеана перетворюються з простих географічних маркерів на символічні і емоційно забарвлені реалії, що зберігають культурний контекст Півдня США та підкреслюють конфлікт і психологічний стан персонажів. Реалія *New Orleans* у п'єси є важливою географічною та культурною реалією, яка формує атмосферу всього твору. Це місто відоме своєю багатонаціональною культурою, джазовою музикою, змішанням французьких, іспанських та американських традицій. Саме тут відбуваються головні події п'єси, і це середовище впливає на соціальні та психологічні характеристики персонажів. У перекладі Богдана Бойчука лексема передається через транслітерацію – *Нью-Орлінс*, що дозволяє зберегти автентичність місця дії: – *STELLA*: *Aren't you being a little intense about it? It's not that bad at all! New Orleans isn't like other cities.* – *BLANCHE*: *This has got nothing to do with New Orleans. You might as well say--forgive me, blessed baby! [She suddenly stops short] The subject is closed* [7, с. 14]. – *Стелла*: *Чи ти не надто негативна щодо цього? Тут зовсім непогано. Нью-Орлінс не такий, як інші міста.* – *Бланч*: *Це не має нічого спільного з Нью-Орлінсом. Ти могла б сказати – пробач мені, блаженна дитино. (Вона раптом зупиняється.) Тема закрита* [8, с. 10].

Місто *New Orleans* виступає не просто місцем дії, а символом свободи й пристрасті, хаотичного життя, змін і зіткнення різних світів. Для Бланш *Нью-Орлінс* стає чужим і жорстоким простором, який руйнує її ілюзії. Для Стенлі – це природне середовище сили, енергії та влади. Отже це – не лише географічна реалія, а й важливий символ нового життя, яке протиставляється старому світу *Belle Reve*.

У п'єсі також присутні згадки про мультикультурне середовище міста: імена, акценти, музика, згадки про польське походження Стенлі,

елементи джазової культури. Ці реалії зазвичай передаються без змін або з мінімальною адаптацією, оскільки вони створюють автентичний фон. Богдан Бойчук використовує калькування з емоційною та символічною функцією, щоб топонім залишався впізнаваним географічно і водночас не втратив метафоричну глибину, що є важливою для психологічного і драматичного сприйняття п'єси.

Український переклад поєднує буквальні та інтерпретаційні стратегії, зберігаючи топоніми як реалії Нового Орлеана, але підсилюючи їх символічне і емоційне навантаження. Це дозволяє передати південний колорит, психологічну динаміку персонажів і драматичну атмосферу п'єси українському читачеві.

У тексті оригіналу особливу увагу надано соціальним контрастам: Бланш – носійка культури «старого Півдня», а Стенлі – представник грубої, матеріалістичної сучасності. У перекладі Богдана Бойчука мова Бланш – більш поетизована, піднесена, натомість Стенлі – різка, емоційно насичена, іноді навіть грубіша, ніж в оригіналі, що підсилює драматичний конфлікт.

Основна складність перекладу реалій у драматичних творах полягає у необхідності досягнення балансу між збереженням національно-культурної специфіки оригіналу та забезпеченням зрозумілості тексту для цільової аудиторії. Надмірне збереження реалій може ускладнювати сприйняття твору глядачем, тоді як їх адаптація нерідко призводить до втрати культурного колориту та національної своєрідності. Особливо актуальною ця проблема є для драматургії, оскільки на відміну від прозових творів драматичний текст не передбачає використання приміток чи додаткових пояснень.

Крім того, перекладач драматичного твору повинен враховувати особливості сценічного втілення тексту, зокрема режисерське бачення постановки, специфіку акторського виконання та вимоги усного мовлення. Репліки персонажів мають бути лаконічними, природними, емоційно виразними та зручними для сценічного відтворення, зберігаючи при цьому змістове й стилістичне навантаження оригіналу.

Висновки. Відтворення реалій у перекладі драматичних творів є складним і багатогранним процесом, що потребує не лише мовної компетенції, але й глибокого розуміння культури обох мов. Успішний переклад досягається через гнучке використання різних перекладацьких стратегій, з урахуванням сценічних вимог і потреб аудиторії. Саме вміння знайти баланс між точністю та

адаптацією визначає якість перекладу драматичного тексту.

Відтворення реалій у драматичному перекладі потребує гнучкого підходу. Перекладач має обирати між збереженням автентичності та адаптацією до культури глядача. Особливо важливо враховувати сценічність тексту: кожна репліка повинна звучати природно й водночас передавати культурну специфіку оригіналу. Відтворення реалій – це не лише мовне, а й культурне та театральне завдання, яке вимагає творчого підходу та глибокого розуміння контексту. Переклад Богдана Бойчука має важливе значення для української культури, адже він відкрив читачам можливість ближче познайомитися з творчістю Теннессі Вільямса. Особливістю перекладу є прагнення максимально передати емоційну напругу, психо-

логізм і драматизм оригіналу. У перекладі збережено складний внутрішній світ героїв, особливо образ Бланш Дюбуа, яка уособлює крихкість, ілюзії та боротьбу з реальністю.

Однією з головних труднощів перекладу є відтворення розмовної мови персонажів, адже у творі поєднуються літературна мова, просторіччя та культурні особливості американського Півдня. Український перекладач Богдан Бойчук вдало адаптував ці мовні особливості до українського контексту, зберігаючи стиль автора та природність діалогів. Отже, переклад Богдана Бойчука є важливим внеском у розвиток українського перекладознавства. Він дозволяє не лише ознайомитися з класикою світової літератури, а й відчутти її художню силу українською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Baker M. Towards a Methodology for Investigating the Style of a Literary Translator. *Target*. 2000. Vol. 12, No. 2. P. 241–266.
2. Merriam-Webster. Merriam-Webster, Incorporated. 2019. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 30.06.2026).
3. Newmark P. *Approaches to Translation*. Hertfordshire : Prentice Hall, 1988. 200 p.
4. Pavis P. Problems of Translation for Stage: Intercultural and Post-Modern Theatre. *The Play Out of Context: Transferring Plays from Culture to Culture* / trans. by L. Kruger. Cambridge : Cambridge University Press, 1989. P. 25–44.
5. Pavis P. *Theatre at the Crossroads of Culture* / trans. by L. Kruger. London ; New York : Routledge, 2005. 228 p.
6. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London ; New York : Routledge, 1995. 336 p.
7. Williams T. *A Streetcar Named Desire*. URL: <http://visumbrasov.org/wp-content/uploads/2015/04/A-StreetcarNamed-Desire-2.pdf> (дата звернення: 30.06.2026).
8. Вільямс Т. Трамвай «Жадання» : п'єса / пер. з англ. Б. Бойчука. *Всесвіт*. 2012. № 9–10. С. 119–176. URL: <http://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/1029/41/> (дата звернення: 30.06.2026).
9. Зайченко Н. Ф. Національно-культурний компонент мовної семантики як перекладознавча проблема. *Мовознавство*. 1998. № 2–3. С. 179–186.
10. Зорівчак Р. П. *Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози)*. Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
11. Чередниченко О. І. Міжкультурні аспекти перекладу. *Мовні і концептуальні картини світу*. Спец. вип. : *Мови, культури, переклад у контексті європейського співробітництва*. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2001. С. 485.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 30.06.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.07.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.08.2026